

Kur'an'ın Tanımı ve İndirilmesi

Kur'an-ı Kerim'in, farklı yönleri ve vasıfları ele alınarak çeşitli tarifleri yapılmıştır. Bu tarifler onun bütün vasıflarını içine almasa da genellikle tercih edilen tariflerden biri şudur: Hz. Peygambere vahiy yoluyla indirilmiş, Mushaflarda yazılmış, tevatürle nakledilmiş, tilavetiyle taabbüd olunan muciz kelimedir. Tarifte geçen vahiy kelimesi, sözlükte gizli konuşmak, emretmek, ilham etmek, acele etmek, fısıldamak gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Dini terim olarak Allah Teâlâ tarafından peygamberlerine ulaştırılan buyruklardır.

Vahyin ilk başlangıcı Hz. Aişe'nin ifadesiyle Allah'ın elçisine uykuda iken sadık rüya ile başlamıştır. Onun her gördüğü rüya sabah aydınlığı gibi ortaya çıkardı. Sonra Hira mağarasında olduğu bir sırada Cebrail aleyhisselam ona gelerek okumasını emretmiş ve Alak suresinin ilk beş ayeti indirilmiştir. İlk vahiy geldiğinde Hz. Peygamber kırk yaşında idi. Kur'an'ın ifadesinden anlaşıldığına göre Kur'an Ramazan ayında Kadir gecesinde indi. O gün 610 yılı pazartesi günüydü.

Duhan suresi 3. ayetinde geçen **"Biz onu mübarek bir gecede indirдик."** lafzındaki 'mübarek gece'den maksadın Kadir gecesini veya Berat gecesini olduğuna dair rivayetler vardır. Ancak Kur'an'ın Kadir gecesinde indirildiğine dair ayeti göz önüne alan âlimlerin çoğunluğu burada Kadir gecesine işaret edildiği rivayetini tercih etmişlerdir. Berat gecesini indirildiğini tercih edenler ise Kur'an'ın iki nüzulünü kabul etmişlerdir. Biri Levhi Mahfuz'dan dünya semasına inzal, ikincisi de oradan Cibril vasıtasıyla

Hz. Peygamber'e tenzildir. Buna göre Kur'an, önce dünya semasına toptan inzal olundu. Sonra oradan da 23 sene zarfında ihtiyaca binaen parça parça indirildi.

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem inen ayetleri yazdırmak için vahiy kâtipleri edinmiştir. Dört halife, Muaviye, Zeyd b. Sabit, Ubey b. Kâ'b, Halid b. Velid ve Sabit b. Kays bu kâtipler arasındadır. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Kur'an'dan her ineni yazmalarını emrediyordu. Kur'an'ı yazma, onu ezberleme ile baş başa gidiyordu.

Hakim Müstedrekte Zeyd bin Sabit'ten "Rasulullah'ın yanında Kur'an'ı rikaten yazdık" rivayetini nakleder. Hadîste geçen rikaten Kur'an'ın telifi Peygamber'in işaret ve bildirmesine göre sure ve ayetlerin tertip edilmesi anlamındadır. Buharî'nin İbnu'z-Zübeyr'den yaptığı şu rivayetler de buna delâlet etmektedir. Bu rivayette İbnu'z-Zübeyr şöyle diyor: Osman'a dedim ki Bakara Suresinin 224. âyetini diğer âyet neshettiği halde onu niye yazıp bırakıyorsun? Dedi ki "Ey kardeşimin oğlu hiçbir şeyi yerinden oynatamam." Ahmed, Hasen bir isnatla Osman b. Ebi'l-Âs'ın şöyle dediğini nakleder: *Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında oturuyordum. Bir baktım gözleri bir tarafa kaydı, sonra da şöyle buyurdu: Bana Cebrail geldi ve bu âyeti şu surenin yerine koymamı emretti.* Bu konuda pek çok hadis vardır. Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem namazda yahut bir sahabe topluluğu huzurunda, hutbelerinde birçok sureyi âyetleri tertip edilmiş halde okumuştur. Bu da âyetlerin tertibinin vahye dayalı olduğunu ve sahabenin, Peygamber sallallahu

aleyhi ve sellem'in okuduğu tertibin hilâfına bir tertibe gitmediklerinin ve tevatür derecesine ulaştığının apaçık bir delilidir.

Kur'an'dan her nazil olan yazılıp Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem'in evinde muhafaza ediliyordu. Vahiy kâtipleri de kendileri için bir nüsha yazıp götürüyorlardı. Kur'an'ın muhafaza edilip korunmasında okuma-yazma bilen ve bilmeyen sahabenin ezberleriyle birlikte kâtiplerin bu nüshaları Peygamber'in evinde toplanan sahifeler Allah Teâlâ'nın şu sözünü doğrulayıcı olarak: **"Kur'an'ı Biz indirdik ve onu koruyacak olan da biziz."**(Hicr,9) yardımcı olmuştur.

Kur'an'ın Toplanması ve Çoğaltılması

Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem döneminde Kur'an'ın tamamı yazılmış, ancak âyet ve sûreler dağınık durumdaydı. Rasûlullah'tan rivayet edildiği şekliyle âyetleri tertip edilmiş olarak Kur'an'ı sahifelerde ilk toplayan kişi, H.z. Ebu Bekir'dir.

H.z. Ebu Bekir'in Kur'an'ı cem'i hicretin on ikinci yılı Yemame Vak'ası'ndan sonra olmuştur. Müslümanlarla yalancı Müseyleme'ye tabi olan, dinden dönenler arasında cereyan eden bu savaşta sahabelerden Kur'an hafızı yetmiş kişi şehid düşmüştür. Bu durum Ömer b. Hattab'ı endişeye düşürmüştü ve H.z. Ömer, H.z. Ebû Bekir'e gelerek Kur'an'ı cemetmesini teklif etmiştir. Bu hususta Buhari Sahihinde Zeyd b. Sabit radiyallahu anh'ın şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Ebû Bekir, Yemame ehli öldürüldüklerinde beni çağırttı, Ömer b. el-Hattab da yanındaydı. Bana:

Ömer bana geldi ve Yemame günü Kur'an'ı hafızedenlerden birçok kişinin şehid düştüğünü ve çeşitli yerlerde daha birçoğunun şehid düşüp Kur'an'dan bir kısmının kaybolmasından korktuğunu belirtti. Onun için de Kur'an'ı cemetmemi teklif etti. Ona Rasûlullah'ın yapmadığı bir şeyi biz nasıl yapabiliriz? dedim. Ömer, Allah'a yemin ederim ki, bu hayırlı bir iştir, dedi ve teklifinde ısrar etti. Nihayet benim de gönlüm bu işe yattı. Ömer'in görüşünü ben de uygun görüyorum. Zeyd devam ediyor: Ebû Bekir bana: Sen genç ve akıllı bir kişisin. Seni itham edecek bir durum da yoktur. Ayrıca Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in vahiy kâtiplerindendin, araştır ve Kur'an'ı topla, dedi. Allah'a yemin ederim ki, dağlardan birini taşımamı teklif etmiş olsalardı Kur'an'ı cemetmemden daha ağır olmazdı. Ebu Bekir ve Ömer'e Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yapmadığı bir işi nasıl yapıyorsunuz? dedim. Bunun üzerine Ebu Bekir, vallahi bu bir hayırdır, diye cevap verdi. Allah Ebû Bekir ve Ömer'in kalblerini nasıl ferahlattı ise, benimkini de açtı ve onların görüşüne uydum. Ben Kur'an'ı yazılı bulunduğu hurma dallarından, beyaz ince taşlardan ve hafızların hafızından tertibettim. Tevbe Suresinin sonundaki âyeti nihayetine kadar Ebû 'Huzeyme'de buldum ve olduğu gibi aldım. Topladığım bu sahifeler hayatı müddetince Ebû Bekir'de kaldı, sonra da Ömer'e, Ömer de vefat edince kızı Hafsa'ya intikal etti."

Zeyd, Hz. Ebu Bekir'in emriyle Kur'an'ın tamamını topladı. Hz. Ebu Bekir "Mescidin kapısında oturun. Her kim Allah'ın kitabından getirdiğini iki şahitle desteklerse, onu yazın" diye emretmiş, Zeyd de bu emre uyararak bir ayet veya ayetlerin kabulü için ezber ve yazılı belge olan iki şahidi şart koşmuştur. İbnu Ebî Davud'un rivayetinde şöyle denilmektedir: "Ömer gelip, her kim Kur'an'dan, Rasûlullah'tan bir

şey duymuşsa onu getirsin, dedi. Kur'an'dan duyduklarını sahife, levha ve hurma dallarına yazıyorlardı. İki şahid getirinceye kadar da hiç kimsenin getirdiğini kabul etmiyordu." Bu rivayetten anlaşılan onların, o yazılı belgenin Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in huzurunda yazılmış olduğuna şahadet etmeleridir.

H. Osman Zamanında Kur'an'ın Cem'i

Buhârî Sahih'inde İbnu Şihab senediyle Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini rivayet eder: Ermenistan ve Azerbaycan seferine iştirak eden Irak ve Suriyeli askerler arasında kıraat farklılıkları belirdi. Huzeyfe b. el-Yeman Hz. Osman'a gelip kıraat farklılıklarından endişe duyduğunu belirterek şöyle dedi: "Yâ Emire'l-Mü'minin, bu ümmet Kur'an-ı Kerîm hakkında Yahudi ve Hıristiyanların düştüğü ihtilâfa düşmeden onun imdadına yetiş. Bunun üzerine Hz. Osman, Hz. Hafsa'ya haber göndererek, 'Bize Kur'an sayfalarını gönder, onları sayfalara çoğalttıktan sonra sana iade edelim.' dedi. Hz. Hafsa sayfaları gönderdi. Hz. Osman, Zeyd b. Sabit, Abdullah b. ez-Zü-beyr, Said b. el-Âs, Abdurrahman b. el-Haris b. Hişam'a emretti ve onlar da bu sayfaları çoğalttılar. Hz. Osman onlara bu görevi verirken, Kureyşli üç kişiye şöyle emreder: Şayet Kur'an'dan bir şey hususunda Zeyd b. Sabit'le aranızda bir ihtilâf olursa, onu Kureyş lehçesiyle yazın. Çünkü Kur'an onların diliyle nazil olmuştur." Heyet emri yerine getirerek Kur'an'ı çoğalttılar. Hz. Osman da asil sayfaları Hz. Hafsa'ya gönderdi ve çoğaltılan Mushaf'lardan her birini bir eyalet halkına göndererek bu mushaf dışında Kur'an'dan her kimde ne bulunursa onu yakmasını emretti.

Hz. Osman'ın istinsah ettirdiği Mushaf adedi üzerinde ihtilaf edilmiştir. Bir rivayette dört nüshadır. Üç tanesi Kufe, Basra ve Şam'a gönderilmiş, bir tanesi de

Medine'de bırakılmış, bu nüshaya "İmam Mushaf" denmiştir. Diğer bir rivayette yedidir, diğer beldele ilaveten Mekke, Yemen, Bahreyn de birer nüsha gönderilmiştir. Beş olduğu da söylenmiş, hadisçilerin çoğu bu rivayeti tercih etmiştir.

Yazılan bu Mushaf'ların günümüzdeki şekliyle hareke ve noktaları yoktu. Kendi dilleri olduğu için Araplar bunu doğru okumada bir sorun yaşamıyorlardı. Ancak farklı milletlerin Müslüman olmasıyla okuma güçlükleri ve yanlış okumalar ve Kur'an'ın tahrifi endişesi ortaya çıktı. Bu durumu ortadan kaldırmak için çalışmalar başlanmış aşama aşama hicri üçüncü asırda günümüzdeki halini almıştır. Bu çalışma Ebu'l-Esed edd-Dueli ile başlamış, Yahya bin Ya'mer, Nasr bin Asım el-Leysi, el-Halil ile tamamlandı.

Nüzul Sebepleri

Allah Teâlâ her şeyi bir sebebe bağlamıştır. Bunların bazısını biz görebilir, bazısını göremeyiz. İşte Kur'an'ın ayetleri de bu yönden iki kısma ayrılabilir. Birincisi, Kur'an'ın çoğunluğunu teşkil eden ve Allah'ın tarafından bir sebebe bağlayamadığımız veya doğrudan indirildiğini söylediğimiz ayetlerdir. İkincisi ise bir sebebe bağlayabildiğimiz ayetlerdir. İşte sebebi nüzul bununla ilgilidir. Hz. Peygamber'e bir soru veya bir olay nedeniyle birkaç ayetin yahut bir surenin tamamının inmesine sebep olan şeye "sebeb-i nüzul" demektediriz.

Naslarda birtakım tarihi hakikatler gizlidir. Naslardaki bu hakikatler sadece tarihi olaylar olarak değerlendirilemez. Hüküm teşri, hüküm tahsisi, Allah'ın kelamının anlaşılması yönleriyle de ele alınmalıdır. Özellikle tefsir ilminde sebeb-i nüzul ayeti izah beyan etmesi bakımından çok önemlidir.

Kaynaklar:

1. Tefsir Usulü, İsmail Cerrahoğlu, Ankara, 1991.
2. El-İtkan Fi Ulumu'l-Kur'an, Celalettin es-Suyuti, Mısır, 1368.
3. El-Burhan fi Ulumi'l-Kur'an, Zerkeşi, Lübnan, 1957.
4. Mebahis fi Ulumi'l-Kur'an, Dr. Mustafa Subhi, Beyrut, 1965.